

YTTRANDE

2004-03-16

02-676-2003

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissvar på promemorian**Den fortsatta utvecklingen av rättsinformationssystemet****1. Sammanfattning**

KB menar att promemorian utgår från en för snäv avgränsning av vad som ingår i rättsinformationssystemet, vilket begränsar värdet och räckvidden av förslagen i den. KB har följande huvudsynpunkter på de enskilda förslagen i promemorian:

- Det vore värdefullt om den europeiska unionens rättsdatabaser kunde samsökas i en svensk portal.
- Den svenska modellen med författningar i konsoliderad form bör vidmakthållas.
- Förklarande texter är inte lämpliga i detta sammanhang.
- Standardiserade metadata bör finnas i varje dokument.
- Det organ som producerar material skall också ansvara för uppdatering och arkivering av detta material. Vi ser ingen motsättning mellan lokalt ansvar och en central databas.
- De tryckta förlagorna bör efterliknas och originaldokumenten skall återges så exakt som möjligt.
- Arbetet på gemensam, standardiserad uppmärkning bör inte överges så lättvindigt utan fortsättas och intensifieras. Ambitionen beträffande ämnesvis gruppering av informationen förefaller däremot något orealistisk.
- Det bör finnas en elektronisk version av svensk författningssamling som är officiellt giltig.
- KB:s digitala arkiv och de märkningsrutiner KB tillämpar vid mottagande av digitala leveranser erbjuder en grund för autenticitetsgarantier för digitala publikationer.
- Länkning bör vara sparsam och noggrant kontrollerad.
- Dubbelarbete på detta område bör undvikas.

2. Bakgrund

KB:s remissvar utgår från tre olika roller för KB som alla är relevanta för detta remissvar.

Som **nationalbibliotek** ansvarar KB sedan flera hundra år för både insamling, bevarande och tillhandahållande av allt som utges till allmän spridning i Sverige. Sedan sex år tillbaka samlar vi också regelbundet utsnitt ur den svenska webben, och för närvarande finns ett utredningsförslag med innebörden att distansöverfört, digitalt material också skall bli leveranspliktigt (SOU 2003:129). Frågor kring metadata för och långsiktigt bevarande av digitala dokument är därför centrala för KB.

KB är också ett **forskningsbibliotek inom samhällsvetenskap och humaniora**. KB skall tillhandahålla digitala resurser i den utsträckning som besökarna efterfrågar, exempelvis rättsinformation. I denna sin egenskap tillhandahåller KB Rättskällan endast i begränsad omfattning. Den källa till rättsinformationen som KB idag använder mest är Rixlex. KB betraktar Rixlex som huvudkälla för information rörande juridik och allmänna rättsfrågor.

Myndigheten KB använder troligtvis inte Lagrummet alls. Eftersom Lagrummet upplevs som en allmän orienteringsplats, kan det kännas som en omväg att gå via Lagrummet. Vet man var man skall söka information går man dit direkt. Även de tjänstemän som behöver tillgång till digital rättsinformation använder Rixlex, inte regeringens webbplats. Detta har troligtvis en historisk förklaring: Rixlex är väl etablerat som databas för rättsinformation. Tidigare har KB prenumererat på bl.a. Lag och rätt på Internet på CD-ROM, men detta upplevs som föråldrat och otympligt.

3. Synpunkter på promemorian i anslutning till olika delar

Kap 2 Rättsinformationssystemet

I avsnittet sägs att rättsinformationssystemet är tillgängligt via Lagrummet. Som nämnts ovan, används dessvärre denna portal tämligen sällan. En van och kunnig användare går direkt till exempelvis Rixlex för att finna förarbeten eller författningar i fulltext med länkar till förarbeten. Den avgränsning av rättsinformationssystemet som görs i kap 2 är därför för snäv som grund för en diskussion om vilka åtgärder som är mest angelägna.

Såvitt KB nu känner till, planeras en förändring av Riksdagens informationservice beträffande Rixlex. KB befarar att förändringen kan bli förvirrande. Samtidigt är KB medvetet om det ineffektiva i att det finns två parallella databaser, vars innehåll är stort sett identiska. Här finns således en stor pedagogisk uppgift där, enligt KB:s mening, regeringens och Riksdagens administrationer bör samarbeta för att genomförandet av eventuella förändringar skall bli så ändamålsenligt som möjligt.

Den största nackdelen med Lagrummet är dock att man som användare saknar den information som skilda betaltjänster tillhandahåller. Främst åsyftas avgöranden från Högsta domstolen,

regeringsrätten, hovrätterna och kammarrätterna. KB anser att den största uppgiften för rättsinformationssystemet är att göra prejudicerande rättsfall kostnadsfritt tillgängliga för envar.

Kap 3. Internationella förhållanden

Den europeiska unionens rättsdatabaser är överlag svårtillgängliga. Det krävs vanligtvis specialkunskaper för att hitta i dessa baser, som är uppbyggda på annat sätt än de svenska. Det vore önskvärt att databaserna kunde samsökas i en svensk portal.

Kap 4.2 Övergripande målsättningar för rättsinformationssystemet

KB stödjer den svenska modellen med författningar i konsoliderad form. Det är ovärderligt när man söker en historisk bild av en gällande författning. Vidare stödjer KB planen att samliga sidor i en databas skall märkas med tidpunkt för uppdatering.

Kap 4.3 På vilket sätt bör rättsinformationssystemet utvecklas?

Med ett bredare angreppssätt är det fler tjänster än lagrummet.se som borde diskuteras i ett sammanhang (se kommentar ovan angående kap 2). Här begränsar vi oss till att kommentera de specifika förslagen i föreliggande kapitel.

Enligt KB:s uppfattning är förklarande texter i detta sammanhang inte att rekommendera. Rättssäkerheten sätts på spel. Risken för missförstånd och betydelseförskjutningar i juridisk text är överhängande. KB har också frågat sig vem som kan anses skickad att utföra dessa förklaringar och vem som skall bära ansvaret för att dessa texter avspeglar innehållet i originaldokumentet på ett korrekt sätt. Arbetsuppgiften torde också ta oproportionerlig tid i anspråk, vilket bl.a. får ekonomiska konsekvenser.

Däremot bör det finnas standardiserade metadata i varje dokument. Detta gör dokumenten enkelt sökbara för i stort sett vilka program som helst.

Kap 4.4 Ansvar för och lokalisering av informationen

KB stödjer förslaget att det organ som producerar material också skall ansvara för uppdatering och arkivering av detta material. Vi ser ingen motsättning mellan lokalt ansvar och en central databas.

Inom flera branscher finns dock en tydlig trend mot centralisering och stora gemensamma system. Bank- och bokningssystem är exempel på en utveckling mot globala system. De kräver hög säkerhet och karaktäriseras av många och likartade transaktioner. Inom dessa områden har man gått från decentraliserade till centraliserade system.

Inom biblioteksvärlden har man under många år kombinerat centrala och decentraliserade system. Kungl. biblioteket ansvarar för det nationella biblioteksdatasystemet LIBRIS. LIBRIS-databasen är en

gemensam databas för bestånden av litteratur vid ca 270 svenska forsknings- och specialbibliotek. Dessa bibliotek har sina egna bibliotekskataloger som de själva ansvarar för. Sedan rapporteras/hämtas metadata till den gemensamma databasen. Genom standardiserade metadataformat sker automatisk rapportering. Systemet är under stark utbyggnad vad gäller nya typer av dokument. Överenskommelser inom metadata- och dokumentområdet möjliggör ett decentraliserat ansvar kombinerat med ett centraliserat söksystem i en central databas med länkar till dokument lagrade lokalt

Kap 4.5 Presentationen av rättsinformationen i rättsinformationssystemet

KB ansluter sig till förslaget att de tryckta förlagorna bör efterliknas och att originaldokumenten skall återges så exakt som möjligt. Fördelarna med detta överväger eventuella nackdelar.

Kap 4.6 Märkning, strukturering och sökning

Arbetet på gemensam, standardiserad uppmärkning bör inte överges så lättvindigt utan fortsättas och intensifieras.

Över hela världen strävar man mer och mer mot gemensamma riktlinjer och standarder för märkning av dokument. Utsagan att ”dokumenten tillförs metadatauppgifter” (s. 26) ger inte en riktig bild av förutsättningarna. Metadata finns alltid i ett självständigt dokument (titel, rubrik, utfärdare/upphovsman, datering, eventuellt löpnummer, etc.), och ger man dessa uppgifter i ett standardiserat format från början gör man en enorm rationaliseringsvinst i hela den fortsatta hanteringen av sina dokument. För metadatainformationen kan standarden Dublin Core tas som utgångspunkt. Den ger också fördelen att data kan höstas automatiskt till olika tillämpningar med hjälp av öppet tillgängliga protokoll, t.ex. Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH). KB anser att man bör arbeta vidare för att åstadkomma ett sortiment av användbara XML-scheman, som inkluderar både metadata och övriga delar av dokumenten. Hanteringen på handläggarnivå bör naturligtvis stödjas med lämpliga redigeringsgränssnitt, som förenklar användningen. Åtminstone för metadata delen finns det goda erfarenheter av sådana gränssnitt.

Det bör också påpekas att KB i SOU 2003:129, s. 363 och 366, föreslås få det nationella ansvaret för standarder inom det bibliografiska området (dvs. metadataområdet).

Ambitionen beträffande ämnesvis gruppering av informationen förefaller däremot något orealistisk. Den typ av ämnesord som tycks föresväva förslagsställaren kräver en kontinuerligt underhållen ämnesordstesaurus samt goda kunskaper hos dem som skall tillämpa systemet. Det finns idag en nationell ämnesordstesaurus, Svenska ämnesord, som byggts upp av, utvecklas och underhålls av KB. Det skulle förmodligen vara möjligt att använda Svenska ämnesord för ämnesgruppering av rättsinformationen, men det skulle också kräva

ganska avancerade kunskaper hos handläggarna. Utnyttjande av fria ämnesord kräver mindre av handläggarna, men ger å andra sidan inte de samordningseffekter som man säger sig eftersträva.

Kap 4.7 Bör det finnas en elektronisk version av svensk författningssamling som är officiellt giltig?

KB instämmer i bedömningen att den autentiska lagversionen måste kunna fastställas. KB vill peka på att KB:s digitala arkiv och de märkningsrutiner KB tillämpar vid mottagande av digitala leveranser erbjuder en grund för autenticitetsgarantier för digitala publikationer.

Kap 4.8 Närmare om länkning och författningstekniska frågor

Länkning har den fördelen att användaren får mer information än denne visste att han kunde efterfråga. Dilemmat är att användaren får mer information än han kan hantera eller egentligen behöver. Den ovane användaren blir lätt förvirrad av överutbudet av information. Arbetet med länkning mellan såväl olika databaser som olika dokument kommer också att kräva oerhörd kompetens och avsevärda resurser. Länkningen bör därför vara sparsam och noggrant kontrollerad

Kap 4.9 Ekonomiska konsekvenser

KB vill understryka vikten av undvika dubbelarbete på detta område. Ett bredare perspektiv på vad som egentligen räknas till rättsinformationssystemet vore angeläget ur denna synpunkt. Likaså är det viktigt att inte ge sig in på utvecklingssatsningar som inte kan underhållas på en rimlig kvalitetsnivå.

Ärendet har avgjorts av riksbibliotekarie Gunnar Sahlin efter föredragning av förste handläggaren Jan Hagerlid.

Gunnar Sahlin

Jan Hagerlid